

Whitegallery

Nadčasový objekt se skrytou promyšlenou koncepcí

V Osíku u Litomyšle byla v létě minulého roku otevřena Whitegallery – galerie s depozitářem celoživotního díla akademické malířky Ludmily Jandové. Investorem byl její syn, sochař Martin Janda. Objemem nevelká bílá stavba je zasazena do krásného prostředí ostrohu, který vytváří meandrující potok, a je obklopena vzrostlými stromy. Díky částečnému prosklení se i proměny okolní přírody a plynoucích ročních období podílejí na vytváření jednoduchého, ale o to působivějšího galerijního prostoru. Objekt uprostřed louky zaujme na první pohled, ale až při hlubším přemýšlení vydává svá další tajemství, k nimž patří jeho technické řešení. A právě o něm jsme si s Martinem Jandou povídali.

Kdy a proč jste se rozhodl postavit v Osíku galerii?

Asi před sedmi lety jsem se začal zabývat myšlenkou, jakým způsobem ochránit výtvarná díla uložená v ateliéru mé maminky. Ten se nacházel v tanečním sále bývalého hostince Na Zbuzanech, kde jsme také bydleli. Vzhledem k umělecké duši mých rodičů byl objekt posledních 40 let udržován pouze nejnужnějšími opravami a pro uložení obrazů a grafiky není vhodný. Proto jsem považoval za svou povinnost se o mamčinu rozsáhlou sbírku postarat a přemístit ji do prostor, které by lépe vyhovovaly cenou z papíru.

Prvotním nápadem byl tvar inspirovaný levitujícím chrámem uprostřed přírody, funkcionalistickým minimalismem, nebo forma následovala až technické a funkční řešení?

Již dávno mne fascinoval dům Farnsworth House architekta Ludwiga Mies van der Rohe a jeho minimalistická architektura. V případě naší stavby se však nejednalo o dům určený k bydlení, ale o ryze funkční objekt s optimálním prostředím pro depozitář. Od začátku byly studie minimalistické s jemným odkazem na Miesovu architekturu. Výsledné řešení je syntézou zcela nových výtvarných koncepcí a předem stanovených klimatologických principů s maximálním možným důrazem na součinnost čisté architektonické linie a funkčnosti objektu.

Jakým způsobem a jak dlouho probíhaly diskuse nad projektem? Otázek bylo jistě hodně: přinejmenším technické řešení depozitáře, jeho parametry, tepelná čerpadla, ochrana před povodní, požárem, zloději... Kdo všechno se jich účastnil?

Intenzivních prací na studii se účastnili za ARN Studio, s.r.o., Ing. arch. Jiří Krejčík a za Omnia projek, s.r.o., Ing. arch. Marek Tichý. Později se pracovalo na projektu, jehož generálním dodavatelem byla Společnost pro rekonstrukce památek Inreco s.r.o. Projektční práce v úrovni studie, dokumentace pro stavební povolení, prováděcí dokumentace a konečné dokumentace výrobní trvaly přibližně rok. Během nich jsme se několikrát vrátili do bodu nula

a znovu hledali možnosti, jak docílit ideálních hodnot, jež by byly vhodné pro skladování cenností z papíru. Navržené technické řešení je svým způsobem unikátní a při realizaci jsme s předními odborníky neustále konzultovali nejrůznější otázky a v podstatě objevovali nové způsoby, jak dosáhnout ideálních hodnot.

V průběhu zpracování projekčních prací se do širšího dodavatelského týmu zapojila řada odborníků, z nichž bych rád uvedl za profese statika monolitických konstrukcí Ing. Jiřího Starého, statika dřevěných konstrukcí Ing. Františka Česku, topení–chlazení Ing. Zdeňka Tichého, elektro Ing. Daniela Hajzlera, plošné zemní podlahové a stropní kolektory REHAU Ing. Kurovského; samozřejmě podílela se řada dalších.

Součástí byla i klimatologická studie. Můžete přiblížit, o co jde?

Jak jsem již několikrát zmínil, papír je velice choulostivý materiál a je nezbytné ho správně skladovat. Z tohoto důvodu jsme byli nuceni vyhledat odborníka, Ing. arch. Marka Tichého z Omnia projektu, s.r.o., který vypracoval principy, jimiž se budoucí stavba musí řídit. Vzhledem k tomu, že jsme se chtěli vyhnout klasickým „trubním“ klimatizacím, které jsou pro naše účely zcela nevhodné, bylo zapotřebí se opět vydat „objevitelskou“ cestou a hledat nová a netradiční řešení. Budova je vytápěna i chlazená pomocí tepelného čerpadla s vnějším zemním kolektorem. Vnitřní

rozvody sloužící souběžně k topení i chlazení jsou instalovány v podlaze a v celé ploše stropního podhledu. Zahříváním a ochlazením takto velkých ploch a objemů hmot bylo dosaženo požadovaných optimálních hodnot bez použití vzduchotechniky a trubní klimatizace. Toto řešení zaručuje minimální pohyb vzduchu v interiéru, což byl jeden z prvotních předpokladů.

Existuje někde ve světě podobný depozitář? Kde jste se inspirovali?

Realizaci projektu naší stavby komplikovala skutečnost, že budova přímo určená k uchovávání cenností z papíru v České republice doposud neexistuje a ani v Evropě nebyl příklad, z něhož bychom mohli čerpat zkušenosti a specifika. Z tohoto důvodu jsme si nestanovili žádné limity stran rozpočtu ani termínu uvedení stavby do provozu.

Depozitář („trezor“) z nepálených cihel a hliněné omítky se nachází uvnitř vnější stavby, kterou tvoří železobetonový skelet vyztužený klasickými keramickými tvárniciemi. Jaké výhody tato řešení přináší?

V poslední době, obzvláště v kontextu tzv. pasivních nebo nízkoenergetických budov, dochází k využívání nepálených cihel a hliněných omítek. V našem případě tento materiál sehrál zásadní roli. Hmota nepálených cihel funguje jako přirozená bariéra a zároveň zásobárna pro vyvažování hodnot relativní vlhkosti. Díky přirozené mikroventilaci je dostatečně prodyšná a zároveň umí vyrovnat kolísání vlhkosti při přítomnosti většího počtu lidí v galerijní části budovy. Po ustálení vnitřního klimatu v objektu dokáže hmota zdiva z nepálených cihel držet úroveň relativní vlhkosti v rozmezí 1–2%. U hliněných omítek, které se často využívají zejména pro jejich estetická specifika povrchu, jsme využili pouze jejich fyzikálních

Akademická malířka **Ludmila Jandová** (1938–2008) se narodila v Osíku u Litomyšle. Vystudovala Střední průmyslovou školu sklářskou v Železném Brodě a Akademii výtvarných umění v Praze u profesorů Vladimíra Silovského a Vojtěcha Tittelbacha. Spolu s manželem, akademickým sochařem Františkem Jandou, žila a tvořila v malebném zákoutí Osíku. Jako malířka, kreslířka, grafička a ilustrátorka se zabývala především přírodní a církevní tematikou.

vlastností a příměsí z jemné frakce křemičitého písku jsme po výmalbě dosáhli shodného pohledového dojmu, jaký vytváří povrch vápenných omítek na obvodových stěnách z keramických tvárnic. Významnou roli hraje i skutečnost, že depozitář („kobka“ vystavěná z nepálených cihel) se vnějším pláštěm nedotýká zbytku interiéru, a eliminuje tak jinou objemovou roztažnost, odlišnou od částí z keramických bloků.

Jak se hledá architekt pro takovou nevšední zakázku?

Výběrem architekta si každý stavebník určuje svou roli v projektu. Je těžké skloubit osobnost a vyhraněnost architekta s představou investora a funkcí objektu. Kompromis v diskusi mezi námi nesměl vnést kompromis do realizace. Přestože se jednalo o relativně malou stavbu, projekční tým byl rozsáhlý. Výsledná architektonická studie, určená k rozpracování, nakonec využila systému „domu v domě“, nebo chcete-li principu termosky. Budova pracuje s dvojitou hladinou kvality klimatu. Vnější galerijní část funguje jako filtr, který je chlazen či vytápěn podle potřeby vyžádané naměřenou hodnotou z vnitřní kobky depozitáře, která vytápěna ani chlazená není a veškerých hodnot dosahuje s výraznou časovou prodlevou průnikem přes svůj masivní plášť z nepálených cihel. Setrvačností těchto hodnot je interiér depozitáře dostatečně chráněn před případným výpadkem energie a nežádoucím kolísáním nepřetržitě monitorovaných hodnot teploty a relativní vlhkosti.

Která firma depozitář z nepálených cihel a hliněných omítek stavěla a jaké byly vaše zkušenosti s řemeslníky?

Pro vysoký standard řemeslných prací bylo snazší spolupracovat s jediným dodavatelem, který v průběhu stavby získal naši nejvyšší důvěru, a u prací s nestandardními postupy byli pracovníci školeni přímo na stavbě.

Hlavním dodavatelem stavby byla firma AZ stav Brno s.r.o., dílčími dodavateli pak firmy Velfl střechy izolace s.r.o., Termomont s.r.o., REHAU s.r.o. – topení–chlazení, Elkor s.r.o., Setronic s.r.o., Interno CZ s.r.o. – vnitřní vybavení, ERCO s.r.o. – osvětlení, KEIMFARBEN s.r.o. – nátěry.

Od kterého výrobce jsou nepálené cihly a hliněné omítky?

Cihly vyráběl na zakázku menší český výrobce klasických pálených cihel Cihelna Vysoké Mýto s.r.o. Tento způsob, kdy se skloubí moderní technologie s atypickým požadavkem, se na vzorcích ukázal jako vhodnější řešení, než alternativa, kterou je ruční výroba nepálených cihel do malosériových forem. Cihly tohoto typu byly v posuzovaných vzorcích nekonzistentní a při použití v minimalistické architektuře, kde hraje síla finální omítkové vrstvy svoji fyzikální i estetickou roli, nevhodné. Hliněné omítky byly naopak po vyvzkokování na trhu dostupných výrobků vyráběny ve spolupráci s dodavatelem nepálených cihel zcela atypicky přímo na stavbě.

Děkuji za rozhovor
 Pavlína Klazarová
 Foto: archiv Whitegallery